Bramminghusmænd i familielandbruget

Af Gunnar O. Schmidt, Lourup, Gørding

I begyndelsen...

En martsaften ved dette århundredes begyndelse, samledes en flok husmænd her på egnen for at stifte en husmandsforening. Husmændene, der ofte er blevet kaldt »den glemte klasse« havde (omsider) indset, at tog de ikke vare på egne anliggender og samlede sig, ville deres situation næppe forbedres. Ikke mindst for gårdmændene var disse småmænd og jordløse landarbejdere en billig og stabil arbejdskraft, som sæsonarbejdere bl.a. Derfor var gårdmænd og godsejere naturligvis ikke særligt interesserede i husmændenes kamp for oprettelse af statshusmandsbrugene, og forbedring af de sociale og uddannelsesmæssige vilkår. Gårdmændene skelede jo nok til arbejderklassen, med fagforeninger og socialdemokratiet og indså, at arbejdskraften ville blive dyrere for dem.

Det skal dog retfærdigvis siges, at en del, både venstrefolk og gårdmænd, støttede husmandssagen, politisk såvel som økonomisk.

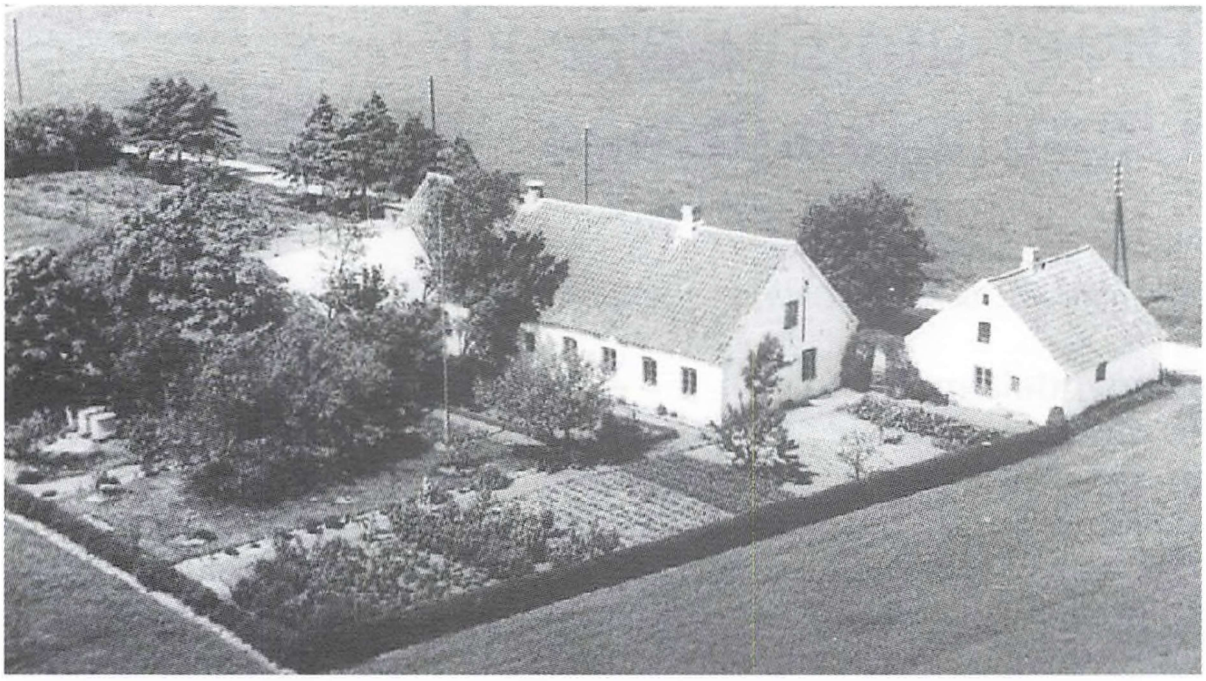
Hvad ville de?

Formålsparagraffen i den i indledningen nævnte husmandsforenings stiftelse, var bl.a. »Udbredelse af større oplysninger, dygtiggørelse og sammenhold blandt husmændene, og i det hele taget bidrage til at skabe bedre og lysere kår for husmandsbrugets udøvere, ophjælpe husfliden og rådgive til oprettelse af nye husmandsbrug o.m.a.«.

Næppe heller dengang var det heldigt at have det lille »o.m.a.« med i formålsparagraffen, – i vore dage ville man staks kaste sig over en sådan formulering, selv om juraen i vore dage såmænd nok kan være fyldt op med »omtrentligheder«. Denne forenings stiftelse, hvis dagligdag utvivlsomt var hård og ussel, vidner i formålsparagraffen om livsmod og håb om bedre tider. Og det blev det – men ikke uden sværdslag. Det blev en sej kamp!

Det begyndte i Gørding

I Bramming Kommune var det i Gørding den første husmandsforening stiftedes, og den kom til at dække et større geografisk område. Området blev med tiden delt op i mange lokale foreninger med én kredsforening i Bramming. Og

Forfatterens fødehjem fotograferet en sommerdag i 1945. (Privateje).

senere, meget senere, igen samlet i en forening i Bramming Kommune, samt en del af Helle, og lidt af Holsted og Esbjerg kommuner. Det er i dette område vores virkefelt er i dag.

Landbrugscenter og konsulenter

I 1970 etableredes landbrugscentret i Bramming, sammen med landboforeningen i et ligeligt ejerforhold. I 1991 indgik husmandsforeningen i et rådgivningssamarbejde med »familiens« andre rådgivningscentre i Grindsted og Varde, således at regnskabs- og planteavlsrådgivningen nu styres under én hat i Ribe amt, medens der på områder som kvæg-, svin-, bygnings- og maskinrådgivning samarbejdes med landboforeningen. I rådgivningsvirksomheden er der 32 ansatte, og en omsætning på ca. 12 mio. kr. Den første husmandsforening som omtaltes, havde en omsætning på 44 kr., hvoraf de 15 gik til en togrejse til sendemandsmøde i Århus.

Enhedsorganisation?

Her i 1996, hvor under 2% af befolkningen er beskæftiget ved landbruget, hører man ofte, både fra folk inden for erhvervet og udenfor: »Hvorfor slår I jer ikke sammen i landbruget til én organisation?« Større politisk gennemslagskraft, mere rationel drift etc., er argumenterne for dette.

Her tror jeg, man skal prøve at anskue landboorganisationer som en to-leddet størrelse. På det ene led: En rådgivningsvirksomhed, som stort set er nødvendig for enhver landbrugsbedrift, og på det andet led: En erhvervspolitisk

organisation, der skal forsøge at tage vare på landbrugets interesser i det politiske spil i det hjemlige, som i EU.

I forbindelse med det første, tror jeg det er udmærket med lidt konkurrence mellem de to organisationer, så ingen af parterne falder i søvn. En stadig kappestrid om både pris og kvalitet i rådgivningen, tror jeg, må være til fordel for alle landbrugere.

Jamen, erhvervspolitisk da, er vi ikke alle bønder for Vor Herre. Joh, sikkert, men samme interesser har vi nu ikke helt. På skatteområdet, EU-støtteordninger og især omkring landbrugsloven er forskellene markante.

Endelig kan nævnes, at foreningerne jo traditionelt har deres politiske tilhørsforhold til især to partier, hvilket tror jeg, giver en bredere politisk bevågenhed og kontakt om erhvervets forhold, selv om der nu er adskilligt flere skolelærere i begge de to partier, end der er bønder!

Udvikling – afvikling

I dag nedlægges der, bogstaveligt talt, 10 landbrug i Danmark. Sådan gik det også i går, og sådan går det hver dag, og har gjort i årtier nu. Dette er en udvikling, som vi i Familielandbruget vil arbejde stærkt imod. Dels ser vi gerne en mere restriktiv lovgivning, dels vil vi gerne bedre forholdene for unge til etableringen. Vi må jo huske, at de unges »værste« konkurrenter er naboen, der køber en gård mere. Nu kan op til tre gårde lovligt drives sammen.

Man har undertiden kaldt husmændene misundelige på gårdmændene. Det udtryk brugte enevoldskonger og fyrster også gennem tiderne, når nogen foreslog en mere ligelig fordeling af landet og mulighederne.

De store landbrugsbedrifter, der opbygges i disse år, bliver vanskelige, for ikke at sige umulige for de næste generationer at overtage, som selvejerbønder. Derfor bliver vi nødt til i erhvervet, at diskutere valget mellem store muligheder for de få, og færre muligheder for de mange. Mellem en restriktiv landbrugspolitik til selvejets bevarelse, eller frit slag og fremtidige selskabsejede landbrugsfabrikker.

Landbruget og miljøet

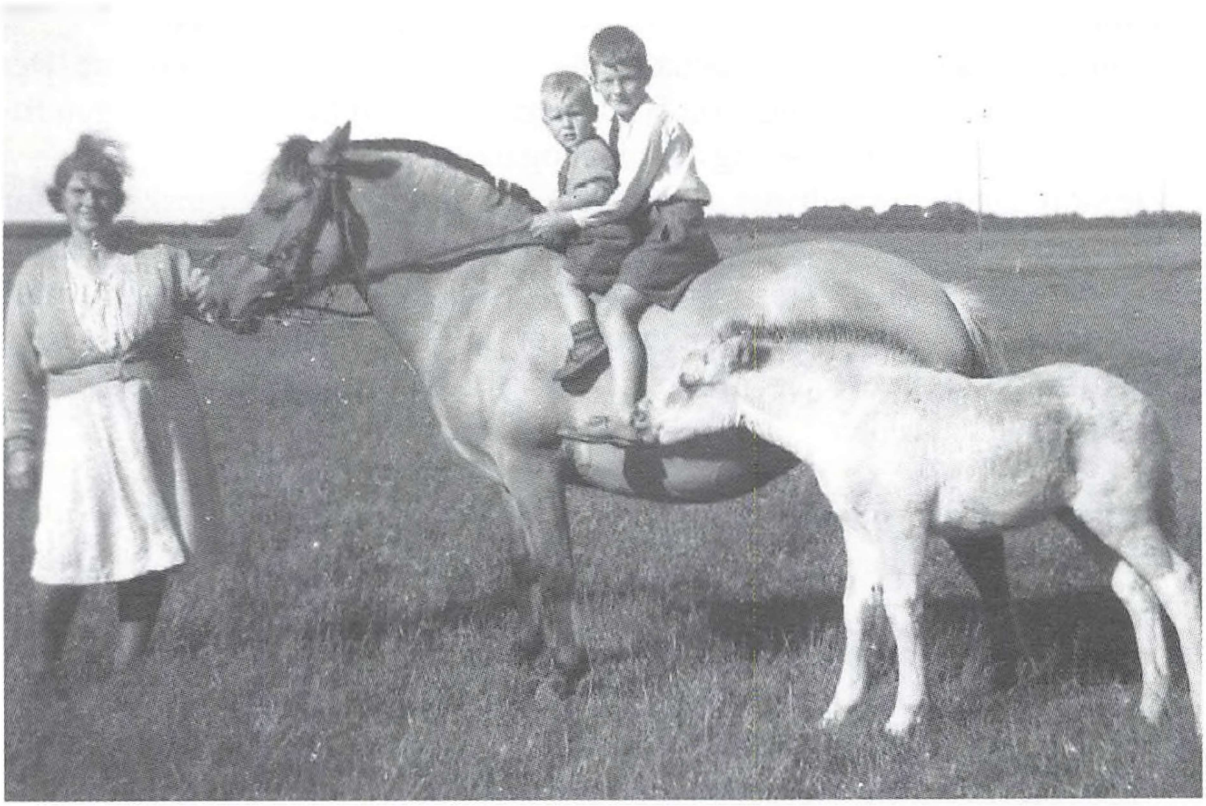
Noget der også præger en landboorganisation i Bramming i dag, er diskussioner med offentlige myndigheder og såkaldte grønne organisationer. På dette område er der et udmærket samarbejde mellem landboorganisationerne i Bramming Kommune. Landbrugere bliver ofte anset for miljøfjendske og uetiske overfor deres husdyr. Budskabet er ikke svært at forstå, men kan være svært at tage, idet enhver landmand ved, hvad det koster ikke at overholde gældende lov, og derfor sjældent eksperimenterer på dette punkt. Men da vi er lette både at se og lugte, og de færreste af os er akademisk skolede til at debat-

tere, får vi tit det glatte lag, selv om det måske var miljøstyrelsen og prispolitikken, der skulle sigtes efter. Sandt er det, at vi ofte går til stregen – slet ikke med den største lyst, nej, mindre af lyst end af nødvendighed.

Men når hypoteser bliver sådan vupti til love og forbud, og dagligdagen derved dyrere og mere besværlig for os, agerer vi præcis som alle andre: Vi argumenterer for vore synspunkter! Hvilket, desværre, ofte mistænkeliggør os, som nogle der ikke har rent mel i posen, og det fremmer jo ikke just forståelsen. Tænk, om der kunne laves bindende aftaler mellem landbruget og forbrugere!

Fremtiden

Har Brammingegnens Familielandbrug sin storhedstid bag sig? Imod alle odds havde vi sidste år en lille fremgang i medlemstallet, men det kan vel vanskeligt vare ved. Men at der er behov for en landboorganisation til at varetage de mindre landbrugs interesser, er vi ikke i tvivl om. Ser vi udover landegrænserne, er der næppe heller tvivl om husmandsbevægelsens fremtid. Den største – og antagelig eneste, mulighed for fattige, jordløse landarbejdere, hvad enten det er i Brasilien, Sydafrika eller Østeuropa, er tusinder af udstykninger fra store private godser og statsbrug. Ikke at vi tænker i »system-eks-

Fotoet forestiller mine to brødre og min mor stående ude i marken med vores nordbakkehoppe og føllet en sommerdag omkring 1948. (Privateje).

port«! Og dog! Det seneste tiltag i vores forening er samarbejdsudveksling med mindre farmeres organisation i Uganda, hvortil nogle her fra egnen rejser til januar.

På hjemmefronten vil vi, efter bedste evne, stadig forsøge at »skabe bedre og lysere kår for husmandsbrugets udøvere«. Vel vidende, at det godt nok er gået stærkt tilbage med husfliden – til gengæld er vore medlemmers hartkorn betydeligt større, end dengang i 1903!

Gunnar Schmidt, Fællesvirkevej 2, Lourup, 6690 Gørding. F. 1948. Formand for Bramming-egnens Familielandbrug.